

סדר תעניות אלו פרק שלישי תענית

כג.

תורה אור השלם

1. עונותיכם הטוב אלה ותטו את עונותיכם וקצו טובים ויחייבו זה כזה
2. על משמרתו אעמדה ואתקבל על מצור ואצפה לראות מה ידבר בי ומה אשיב ע"כ התבאר: החקיק ב"ב א"ב אבד ואבד ותגל יולדתה
3. משי"ל כג כה
4. ותגור אומר וקם לך ועל דרכיך נגה אור: איוב כב כח
5. כי השפילו וקם לך וקם וישע: איוב כב טט
6. שיר המעלות בשב"ל את שיבת ציון הייתי כחלמים: תהלים קכו א

רבינו חננאל

בעתם בלילי ד' ובלילי ד' וכן היו בימי שבעת בן שטח, עד שבעת חייסם ככליות ושעורים כחיות ועורים כדגים, ויצרו מהם דוגמה לזרות להודיע כמה החטא גורם, שואמר וטאמתיכס מעו הטוב מספ, וכן מציו כבנין בית המקדש, ירדו גשמים בלילות, ולמחר נשבה הרוח ותפארו העבים וזרח השמש והשכיבו כל אחד ואחד למלאכתו, להודיע שטלאכת שמים בידיהם, חנו רבנן פסע אחת יצא רוב אדר ולא ירד גשמים שלחו לחזי המעגל להתפלל ואל ירדו גשמים כו, מעשה דחוני המעגל דגם שבעים שנה וכו, ומעשה דרבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל דאצטרך עלמא למיטרא, וישירו רבנן לזוהיה ואשכחיה רבנן דקא רפיק ברבא ויבכו ליה שלמא כו.

רבינו גרשום

בלילי רבעיות, שאין בני אדם מצויים לחזק מפני אגרת בת מחלת, אם נמתה נחכשה, כריך אחת להמתות, כמסית דבריה כלפי מעלה, חיר פסע אחת וכו', היינו (פ"ט) [פ"א] עצמי דמתותין, עג גיהו, (וצר צורה, ראובן ולא נמתה, בחיטא, שביביל שראינוך לא נמות, שאלו היו שנים בשני אליהו, שאין מפתחת של מטר ביד הקב"ה, לא נמצא שם שמים מתחלל, שנמצאת מתלל את שבעות, סלע רמבי, ולדות, אי חברא, שיהא לו חבר טוב שנוהג לו כבוד,

וחטוא: לשכח הגוים, סנהדרין: דור שפיה אפל, מרוב ענר שלא ירדו גשמים: הושתט כספלאך, מן המיתה שהחלט עליהם שזנע: של אפוס לדיק, חוני המעגל היה מלמער על המקרא הזה: שיר המעלות, לשון עליו: היינו כחולמים, כחלוס דמנה גלות ככל שזיה שבעים שנה: שבעין שני כחלמא, כחמיה מי איתא דעייס שבעין שני כחלמיה (ו) ויש אדם ישן שבעים שנה זשינה אחת: עד שבעין שנין, לא טעין פירא כטעינא קמייתא: (ה) יסיב, חוני המעגל וקא כריך רפתא: הכי גמסי אנה עלמא כחריבא אשכחיה כי היכי דספלי לי אכחסיי אנה נמי אישפיל לכראי: אהדרא ליה משוניתא, עלתה סבינותי אן סלע: ואיכסי מעינא דאינסי, ולא אשכחיה חמס: רמכי רמכי, וולדי וולדות כללו השנים דעייס, מעונרת זכר היתה וזכר זכא עליה והולדו: אמר להו, שאל להון נני אל חוני המעגל קייס הוא: כהירגא לן הניך שמעטא, מונבת לנו שמועה זו כאלו למדניה כחיו של חוני המעגל שהיה מפקקה לנו ונגיה לנו יפה יפה: או כהירוסא או מיוסא, ולא גרסינן כהא כחברי דליוז אלא כבבא כמלא (דף טו:), גבי מעשה דליוז אס אן חניו של אדם נוהגין בו כבוד כמחילה נח לו שימות, (ו) ולי נמי משוס (ו) הניך כרינוי לא כתוב כספרינו: רפיק כדכרא, עונר כסדה: לא

גשמי ברות שיחין ומערות ירדו בוועף עד שכל טפה וטפה כמלא פי חבית ושיערו חכמים שאין טפה פחותה מלוג אמרו לו תלמידיו רבי ראינוך ולא נמות כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא לאבר העולם אמר לפניו לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונרבה התפלל וילכו להם אמר להם כל העם להר הבית מפני הגשמים אמרו לו רבי כשם שהתפללת שירדו כך הביאו לו פר הודאה סמך שתי ידיו עליו ואמר לפניו רבש"ע עמך ישראל שהוצאת ממצרים אינן יכולין לא ברוב טובה ולא ברוב פורענות כעסת עליהם אינן יכולין לעמוד עליהם טובה אינן יכולין לעמוד יחי רצון מלפניך שיפסקו הגשמים ויהא ריוח בעולם מיד נשבה הרוח ונתפלה העביה וזרח החמה ויצאו העם לשירה והביאו להם כמדין ופטריות^(א) שלח לו שבעין בן שטח אצלמלא חוני אתה גורמי עלך ידיו (א) שאילו שנים כשני אליהו שמפתחות גשמים בידו של אליהו לא נמצא שם שמים מתחלל על ירך אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו ואומר לו אבא הוליכני לרחצני בחמין שטפני בצונן תן לי אגוזים שקדים אפרסקים ורמונים ונותן לו ועליך הכתוב אומר וישמח אבך ואמך ותגל יולדתך תנו רבנן מה שלחו בני לשכת הגזית לחוני המעגל ויתגור אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור ותגור אומר אתה גורת מלמטה והקדוש ברוך הוא מקיים מאמריך מלמעלה ועל דרכיך נגה אור דור שהיה אפל הארת בתפלתך^(ב) כי השפילו ותאמר גוה דור שהיה שפל הגבהתו בתפלתך ושח עיניו וישע דור ששח בעונו הושעתו בתפלתך ימלט אי נקי דור שלא היה נקי מלמטו בתפלתך ונמלט כבוד כפך מלמטו כמעשה ירך חברורין אמר ר' יוחנן כל נקי דור שלא היה נקי מלמטו היה מצטער על מוקרא זה שיר המעלות כשוכו ה' את שיבת ציון היינו כחולמים אמר מי איכא דעייס שבעין שנין בחלמא יומא חד הוא אול באורחא חוייה להווא גברא דהוה נטע חרובא אמר ליה האי עד כמה שנין טעין אמר ליה עד שבעין שנין אמר ליה פשיטא לך דחיית שבעין שנין אמר ליה (ו) האי [גברא] עלמא כחריבא אשכחתיה כי היכי דשתלי לי אבהתי שתלי נמי לכראי יתיב קא כריך ריפתא אתא ליה שינתא נים אהדרא ליה משוניתא איכסי מעינא ונים שבעין שנין כי קם חוייה להווא גברא דהוה קא מלקט מינייהו אמר ליה את הוא דשתלתיה א"ל בר בריה אנא אמר ליה שמע מינה דניימי שבעין שנין הוא לחמריה דאתילידא ליה רמכי רמכי אול לביתיה אמר להו בריה דחוני המעגל מי קיים אמרו ליה בריה ליתא בר בריה איתא אמר להו אנא חוני המעגל לא הימנוהו אול לבית המדרש שמעינהו לרבנן דקאמרי גהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל דבי הוי עייל לבית מדרשא כל קושיא דהוה להו לרבנן הוה מפרק להו אמר להו אנא ניהו לא הימנוהו ולא עבדי ליה יקרא כדמבעי ליה חלש דעתיה בעי רחמי ומית אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברותא ו'או מיתותא אבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל הוה וכי מצטרךך עלמא למיטרא הוה משרדי רבנן לגביה ובעי רחמי ואחי מיטרא זימנא חרא איצטרךך עלמא למיטרא שרור רבנן זוגא דרבנן לגביה למבעי רחמי דניתי מיטרא אוול לביתיה ולא אשכחיהו אוול כדברא ושאשכחיהו דהוה קא רפיק (ו) יהבו ליה שלמא ולא

(א) דכפי עפס, זהו כלילי רבעיות וכלילי שבתות לאין טורח לבני אדם ולעיס הולכין לדרכיס כלילי רבעיות מפני אגרת בת מחלת כספחים (דף ק"ב): שכן מלינו, כלומר ושמא חלמך אין סיפק בגשמים של ב' לילות בשבת מלינו בימי שמעון בן שטח כו: ולדרו, קשרו ולארו: הורדוס, סמר בנין דעורא ונגה בנין יפה ממנו ככ"ב (דף ג'): עונה, שורה עגולה כמו עוגה שהיא עגולה: כדרך שטסה חנקוק, כדמפרש כמרגוס של מפלת חנקוק (ו) על משמרתו אעמדה כמין בית האסורים עשה ויש: ראינוך ולא נמוס, נראה אומך ולא נמות ניומחא, השתלל שלא נמות כרעב מפני עזירת גשמים: פר הודאה, להמדות עליו ועשה (ו) לו סמיכה והביאו שלמים, חוני בנמן הבית היה: כמדין ופטריות, בולייך כלע"ו שילאו מלחמות הגשמים ויעו כי של נכרה היו: אצלמלא חוני אסה, ואדם גדול (ח): לגדוס, שמדין על כבוד הרב שהיית דברים ואמר לא כך שאלתי: שאלמלא היו שנים כשני אליהו, גורת עליות גשמים: ופספס של גשמים כידו של אליהו נרסינן: לא נמלא שם שמים מתחלל, כממיה, (ו) שאליהו נשבע מי ה' אס שמי מלמלא על ירך, היה או זה כל ליד שנועת שוא: מתעטא, לשון חטא כלומר (ו) היו הולך

גשמי ברות שיחין ומערות ירדו בוועף עד שכל טפה וטפה כמלא פי חבית ושיערו חכמים שאין טפה פחותה מלוג אמרו לו תלמידיו רבי ראינוך ולא נמות כמדומין אנו שאין גשמים יורדין אלא לאבר העולם אמר לפניו לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונרבה התפלל וילכו להם אמר להם כל העם להר הבית מפני הגשמים אמרו לו רבי כשם שהתפללת שירדו כך הביאו לו פר הודאה סמך שתי ידיו עליו ואמר לפניו רבש"ע עמך ישראל שהוצאת ממצרים אינן יכולין לא ברוב טובה ולא ברוב פורענות כעסת עליהם אינן יכולין לעמוד עליהם טובה אינן יכולין לעמוד יחי רצון מלפניך שיפסקו הגשמים ויהא ריוח בעולם מיד נשבה הרוח ונתפלה העביה וזרח החמה ויצאו העם לשירה והביאו להם כמדין ופטריות שלח לו שבעין בן שטח אצלמלא חוני אתה גורמי עלך ידיו (א) שאילו שנים כשני אליהו שמפתחות גשמים בידו של אליהו לא נמצא שם שמים מתחלל על ירך אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שמתחטא על אביו ועושה לו רצונו ואומר לו אבא הוליכני לרחצני בחמין שטפני בצונן תן לי אגוזים שקדים אפרסקים ורמונים ונותן לו ועליך הכתוב אומר וישמח אבך ואמך ותגל יולדתך תנו רבנן מה שלחו בני לשכת הגזית לחוני המעגל ויתגור אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור ותגור אומר אתה גורת מלמטה והקדוש ברוך הוא מקיים מאמריך מלמעלה ועל דרכיך נגה אור דור שהיה אפל הארת בתפלתך כי השפילו ותאמר גוה דור שהיה שפל הגבהתו בתפלתך ושח עיניו וישע דור ששח בעונו הושעתו בתפלתך ימלט אי נקי דור שלא היה נקי מלמטו בתפלתך ונמלט כבוד כפך מלמטו כמעשה ירך חברורין אמר ר' יוחנן כל נקי דור שלא היה נקי מלמטו היה מצטער על מוקרא זה שיר המעלות כשוכו ה' את שיבת ציון היינו כחולמים אמר מי איכא דעייס שבעין שנין בחלמא יומא חד הוא אול באורחא חוייה להווא גברא דהוה נטע חרובא אמר ליה האי עד כמה שנין טעין אמר ליה עד שבעין שנין אמר ליה פשיטא לך דחיית שבעין שנין אמר ליה (ו) האי [גברא] עלמא כחריבא אשכחתיה כי היכי דשתלי לי אבהתי שתלי נמי לכראי יתיב קא כריך ריפתא אתא ליה שינתא נים אהדרא ליה משוניתא איכסי מעינא ונים שבעין שנין כי קם חוייה להווא גברא דהוה קא מלקט מינייהו אמר ליה את הוא דשתלתיה א"ל בר בריה אנא אמר ליה שמע מינה דניימי שבעין שנין הוא לחמריה דאתילידא ליה רמכי רמכי אול לביתיה אמר להו בריה דחוני המעגל מי קיים אמרו ליה בריה ליתא בר בריה איתא אמר להו אנא חוני המעגל לא הימנוהו אול לבית המדרש שמעינהו לרבנן דקאמרי גהירן שמעתתין כבשני חוני המעגל דבי הוי עייל לבית מדרשא כל קושיא דהוה להו לרבנן הוה מפרק להו אמר להו אנא ניהו לא הימנוהו ולא עבדי ליה יקרא כדמבעי ליה חלש דעתיה בעי רחמי ומית אמר רבא היינו דאמרי אינשי או חברותא ו'או מיתותא אבא חלקיה בר בריה דחוני המעגל הוה וכי מצטרךך עלמא למיטרא הוה משרדי רבנן לגביה ובעי רחמי ואחי מיטרא זימנא חרא איצטרךך עלמא למיטרא שרור רבנן זוגא דרבנן לגביה למבעי רחמי דניתי מיטרא אוול לביתיה ולא אשכחיהו אוול כדברא ושאשכחיהו דהוה קא רפיק (ו) יהבו ליה שלמא ולא

6. חולין קט"ז ב' ופי' חסותה שבת טו: דה' דלמך וכו' (א) נכיסו עי, לליל וכו' (ד) נכ"ב טו: (ס) ויהי יתיב אחרי דה' ה"א, (ו) ועי כריך שבעין סי' על י"א.

הגהות הב"ח

- (א) אלא לפניו לא כך שאלתי כי אלא לבר העולם אמר להם לא תמורו ולא נמות (ב) שם אינן יכולין לעמוד (ג) שם דחית שבעין שנין ח"ל אבא עלמא כחריבא שמתחיה: (ד) שם כסריע דהוה קא רפיק כדברא ויבכו ליה שלמא: (ה) שם כריס המעור ז"ל ד"א כעסה וזכית דכתיב מתקן, וזו כי ראינו טורח על בני אדם הלכות: (ו) ד"ה כריך טו מפלת חנקוק הפסד: (ז) ד"ה פר לא כך שאלתי: שאלמלא היו שנים כשני אליהו, גורת עליות גשמים: ופספס של גשמים כידו של אליהו נרסינן: לא נמלא שם שמים מתחלל, כממיה, (ו) שאליהו נשבע מי ה' אס שמי מלמלא על ירך, היה או זה כל ליד שנועת שוא: מתעטא, לשון חטא כלומר (ו) היו הולך נמי משוס חריבו כרינוי לא כבוד:

הגהות הגר"א

[א] נכריא נחזי עיך נגה, ניב ולא עוד אלא:

לעזר רש"י

בולייך, פטריות.

מוסף רש"י

ובלילי שבתות, סהכל מליין כחמיס ונדרים י'א י"א, אצלמלא חוני אתה, ש"א סמך כגדולה וכחסינות: (כרבות י"א, גורמי עלך כידו, לפי שטעמיה לפני המקום על עסק גשמים לא כך שאלתי כמה פסמים נמוס, או חברותא או מיתותא, אם אן גלמס איכסיס טח לו שימות נכ"ב טו: (א)